

ба 234596

ас
22360

ДОКУСФЕРА

№ 11115

Беларусь.

№ 11115.

Патрэбнасць нацыянальнага зус'яжа для
беларусаў і ўзмацнення іх нацыянальнасці.
Мінск-1918.

Die Notwendigkeit des nationalen und die
Selbstbestimmung des Volkes.

Мінск-1918.

1.4

Ба 234596

234596

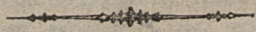
~~22~~
~~22360~~

Ф. Шантыр.

ДОКУСФЕРА

1964 г.

Патрэбнасць нацыянальнага жыцця для
беларусаў і Самаадзначэння народу.

234596

270.
272.

133

~~56583~~
~~267~~

Бел. 2005

СЛУЦК
ДРУКАРНЯ З. БАРНАКА
1918 года.

(нек)

Дзяржаўная
бібліятэка
імя Я. С. Лукашэвіча

ФІЛІЯ № 3 Ф

30
02622

ДОКУСФЕРА

Відділ журнальної та газетної літератури
Удоден вчорашнього дня

МІСЦЕ
АНАЛІЗУ & ВИСНОВКІВ
1918 1011

10. 1. 3. 2010

2008 1011

Патрэбнасць нацыянальнага жыцця для беларусаў і Самаадзначэння народу.

ДОКУСФЕРА

Як ня горка і ня смешна, калі мы пачынаем гаварыць аб адражэнні Беларускага народу, аб патрэбе для яго нацыянальнага і палітычнага жыцця, нам задаюць пытаньня, чы мы, Беларусы, у сыпраудзі ест жывы народ, чы ня маем мы замеры стварыць нейкую штучную нацыю і штучная палітычная уладарства? Хоць кожны добра ведае, што нацыя — гэта ня прадукт творчасці чалавечай, а прадукт творчасці прыроды, што штучнай ані мовы, ані псыхофізічны тып чалавека ніхто ня можа стварыць і, што нармальна палітычная уладарства можа быць толькі там, дзе ест аднародная маса па свайму бытоўнаму, культурнаму і грамадзянскаму укладу, — аля відаць наша, беларусаў, доля такая, што калі гутарка ідзе аб тым чы мае права беларус жыць, то усе законы ідуць „шываратнавыварат“.

У кароткіх рысах прагледзьмо той грунт шляха, па катораму ідзе адражэння і самаадзначэння беларускага народу і можа, ня толькі дадзімо адказ „прыяцелям“ і ворагам нашым што бяз упынку твядзяць нам „мэмэнта моры“, аля хоць крышку кінемо свету і тым нашым братам, што яшэ дасюль бродзяць у цемры нясвядомасці і цямнатою сваею памагаюць злудням і дэгенэратам капаць магілу Бацькаўшчыне...

Найперш разгледзьмо тья асновы, каторыя ствядзяць нам, што беларускі народ — гэта, як нацыя, жывы індывідуальны тып, ані штось выдуманая.

II.

Ітак, кожны народ кіруючыся к палітычнаму самаадзначэнню мая свае імя свае гістарычна-палітычная

прошлая, сваю мову, абычай і убольшай часці пануючую веру; усе гэтыя кардынальныя стораны быту мае і беларускі народ.

Разгледзю іх папарадку.

III

Мінаючы наша уласная імя „Беларусы“, аб уласнасці нашай каторага німа ніякай спрэчкі і, каторая мы спатыкаемо у пісьменах гісторыі **ДОКУМЕНТАЛЬНА** і **УСФЕРА** веках, — мы перэйдземо адразу к прагляду нашага гісторычна-палітычнага прошлага.

Хоць нацыянальнае жыццё часамі ідзе нязалежна ад жыцця палітычнага, аля падобная з'явіска зусім нянармальная, — аб шкоднасці яго мы скажэмо ніжэй, — усеж у першапачатку свайго быту кожны народ меу сваю палітычную самавладнасць, што і было важнымі, фундамэнтальнымі варункамі нацыянальнага, т. е. культурна-паступовага развіцця данага народу.

Гісторычна-палітычная прошлая беларускага народу настолькі багата, што памры беларускі народ цяпер як нацыя, па ем бы астаўся такі вялізарны памятник, цень котораго яшчэ многа вякоу гаварылаб аб сабе. Цяпер жэ, калі мы пачалі прабуджацца, памятник прошлага будзя для нас нашым лепшым светкам на права народу на самаадзначэння.

Колькі слоу аб гэтым прошлым.

У глыбі вякоу, у нязапомныя часы нашы пращурны пасяліліся на сумнуй роднуй наішуй зямлі, гдзе жывем цяпер мы, 10-цімільенны беларускі народ. Прышлі яны на гэту зямлю з над Дунаю асобным племенем, раней за другія славянскія племены, у які час, гісторыя пакуль што ня ўстанавіла. На зарыж палітычнага быту, т. е. у той час калі людзкая памяць магла быць пасведчана пісьменамі гісторыкаў, мы спатыкаемо наш народ на досць паднятой мэце грамадзянскага і эканамічнага развіцця, у зраунаньню з акружаушымі яго народамі.

Народ наш у гэты час пачці увесь называўся адным імяням Крывіцкага; пазней у яго улілося племя славянская драговіцкая, што жыло ад яго на захада-поудзень. Палітычным цэнтрам Крывіцкага племені быу Полацк

Гэта была мэтраполія усей тагочаснай зямлі беларускай. А земля беларуская спатыкая гісторыю разлажыушыся: з Поудня на Поунач— ад ракі Прыпяці да Балтыцкага мора і з Усходу на Захад— ад Дняпра да вярхоу'я Заходняго Буга і да канца Неману. Усю гэту абшырную тэрыторыю занімау ня адзін толькі наш народ: у адном мейсцы ен суседзіуся з другімі пляменамі, а у другом— уходзіу у сярэдняму сяра, калянізатар і адбудоувау цэнтры гандлеваго жыцця, т. е. гарады. Наш народ у дагістарычныя часы і у пачатку гісторыі у большай частца сутыкауся у жыцці з дзікімі ня славянскаго выхаду пляменамі, як то: Ятвяжскімі, Літоускімі, Латышскімі і другімі. З аднымі з іх (Ятвяжскімі) ен веу Сязупынную барацьбу, а з другімі (Літоускімі)— галіуся, угльвау на іх сілай сваей тагочаснай цывілізацыі і рабіу іх щырымі абароньцамі свайго краю і раунапраунымі грамадзянамі сваіх вечау.

Пакуль уся кіраўніцкая сіла палітычнаго жыцця выходзіла з аднаго цэнтру— Полацка і пакуль ступень развіцця другіх народаў стаю ніжэй ад Крывіцкаго, тэрыторыя Беларускаго уладарства шырылася і багацела. З ростам жэ тагочаснай цывілізацыі у суседніх народаў, знаходзіушыся пад палітычным і эканамічным уладарствам беларусаў (крывічан), а такжэ з ростам другіх гандлевых і палітычных цэнтраў на акраінах беларускай тэрыторыі, гэтыя акраіны адрываліся ад цэнтру, сваей мэтраполіі, станавіліся самавладнымі і нязалежнымі. І чым больш яны станавіліся нязалежнымі ад мэтраполіі, тым больш іх эканамічныя інтэрэсы ішлі у спрэчкі з цэнтрам і тым больш нарасталала барацьба акраін і цэнтру, каторы ніяк ня мог забыць аб тым багацьці, якое яму давалі акраіны. Гэтая змаганьня і барацьба памагалі пераходу палітычнай уласці ад вечау к князям, каторыя да эканамічнай барацьбы самастойных частак Беларускай зямлі далучалі ящэ і свае дынастычныя інтэрэсы.

Гістарычны фактар— умацаваньне княжай уласці над народам, згубіу беларускі народ. Аслабляная барацьбою асобных сваіх княжацтв, беларуская зямля

усе больш і больш слабела эканамічна, а з гэтым і палітычна. Эканамічная барацьба акраін і цэнтру уступіла мейсца дынастычнай барацьбе князеу. Дамовыя сваркі князеу, канчаюшыся у большай частца самамардаваньнямі і пагромамі адным княжацтвам другога, давялі худка Беларускаю зямлю да упадку. Руйнаваная мяждаусобіцамі дзiesiąткамі сваіх уладароу, Беларуская зямля зусім аслабеушая, ДАКУМЕНТАЛЬНЫ АРХІВ АКАДЭМІІ НАУК І ІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ ад нападудругіх народау. Першыя вякі гісторыі нам прыносяць крываваы змаганьня беларусау з немцамі каторыя усе боль і больш загарталі пад сваю уласць Прусы і Летголы і адцісьнялі беларусау ад Балтыцкаго мора. Ледзь кончылася гэта барацьба, як узгарэлася барацьба з поудневымі славянскімі пляменамі, каторыя вялі так-жэ заборчую вайну. Вайна з гэтымі апошнімі цягнецца на працягу колькі вякоу. Аля вось, канец гэтуі крывавауі барацьбе палажыу новы гістарычны фактар.

У той час, як беларусы нязмерна разшырылі сваю зямлю і падзяліушыся на малыя асобныя княжацтва пашлі на убыль, у гэты час узрос побач і у нашуй зямлі да тагочаснай цывілізацыі Літоускі народ.

Падвіжныя, успрымчыя, энэргічныя літвіны, вызванныя нашым народам,—каторы у нязапомныя часы калянізатарскім варункамі змяшауся з імі і аснавау у іх зямлі усе пункты гарадзкаго жыцьця,—да жыцьця палітычнаго із лясоу, гдзе яны вялі поугаспадарчы—поукачавы образ жыцьця, скоро зраунаваліся з сваімі ручыцелямі і карыстаючы з іх упадку і безладзья, пачалі іх загортваць пад сваю уласць.

Жывучы разам у мешаніне з нашым народам, літоуцы пераймалі ад яго мову, абычай, парадак самавладцтва і калі Полацкая зямля стаяла на упадку, гэта ня была у цэлым уся Полоцкая зямля, бо тая яе частка, гдзе квывічы былі змешаны з Літвою расла і умацнялася, хоць гэта усе рабілася пад імянем Літвы. Літва, чы праудзівей супольна Беларуска-Літоуская княжацтва, хутка стала загортваць пад сваю уладнасьць бышую сваю мэтраполію Полацк і выдзяліушыся з

з яго княжацтва. У гэтым яно ня знаходзіла нават сабе апоры, бо народ, каторы гібеу і руйнаваўся ад частых свад сваіх князеу, рад быу адпачыць і пажыць спакойна пад уладнасцю сільнаго апекуна. Ды і у skutku гэта ня было праудзівая заваеваньне адным народам другога, а скарэй была перамена дынастый князеу адной на другую. Уліушы у сябе грамадную моц крывіцкага народу, тады як і так яно было на палавіну разбаўлена, а мо і болей, Крывіцкім народам, Літоўская княжацтва стала зусім крывіцкім, чылі Беларускаім.

ДОКУМЕНТАЛЬНАЯ СФЕРА

Ад гэтых часоу пачынаецца гісторыя супольнаго жыцця Беларуска-Літоўскаго народу ня толькі у прываце, як было да скуль, аля у гісторыі і палітыца. Літоўскі народ, спакойны, закаханы у сваей пуцы, усе больш і больш падпадау уплыву сваіх сяброу крывічоу, палюбіу іх і жыу з імі у вялікуй згодзе праз увесь час гісторыі. Ды і ня дзіу, што пры большасці беларускаго народу, пры яго вызшуй цывілізацыі і перавазе, у Беларуска-Літоўскім княжацтве мова, уладарства і уся афіцыйальная старана жыцця былі беларускія. Эта бы адзін з лепшых перыадау развіцця беларускай культуры. Беларуска літэратура, стаюшая у той час на вызшуй ступяні развіцця чым другія, была прырадавым кіраўніком; беларуская юрысдыкцыя магла па прастаце сваіх знамянітых статутау і іх паўнаце і усестаронней глыбіне ахопляннаго быту іці у спрэчкі са знамянітай у той час рымскай юрысдыкцыей. Прасвета так же пачынала быць даступнай ня толькі для „прывілегіраваных“.

Так жылося да часоу саедзіненья Беларуска—Літоўскаго княжацтва з Польшаю. Саедзіненья гэта ня было у праудзівым змысле саедзіненнем народау, а толькі каралеу, па заволяй і згодай народау, чаму яно і ня дало карысці, як яно дало карысць беларуска-літоўскаму народам адіх супольнаго саедзіненья, бяз чужой для народу палітыкі алігархіі.

Гэты гістарычны акт стау для Беларуска-Літоўскаго народу ракавым і, як убачым далей, гаротныя

масы гэтых народау укінуу на сотні год у ноч жыцця нацыанальнай нясвядомасці.

Пасля саедзіненьня Беларуска-Літоускаго князя с Польскай каралевай, урад польскі адразу пачау сваю палітыку над палянізацыей Беларуска-Літоускаго народу. Пуцінай подкупау, наданьям прывілею вышай клясе, калянізацыі, насаджэньня іезуіцтва і у рэшці прымусау, польская палітыка дабілася таго, што праз сотню з чымсь гадоу увесь вышшы слой, чылі арыстократыя, атдзяліўся ад свайго грунту нізшых кляс, званых у той час чорным і паспольствам і, перэняўшы польскую мову і культуру, залічыў сябе да польскай нацыанальнасці.

Ня малую у гэткім перэвароце зрабіў падмогу і тагочасны алігархічны польскі урад, каторы надта да смаку прышоўся нашым магнатам.

У той час, як вышшыя нашыя грамадзанскія клясы атдзеліліся ад народу і прылучыўшыся да польскай алігархіі пашлі той дарогау, каторай шла гэтая апошняя, працоўны наш народ, ня стаяўшы тады пры палітычным жыцці, страціўшы сваіх культурна—нацыанальных важакоу, часцю пашоу за нявучаным нізшым духавенствам, каторая стала на абароне беларускай народнасці, а часцю стау простым глядзачом свайго палітычнаго бяздарож'я і нацыанальнаго сіроцтва. На агул же, увесь гаротны народ замкнуўся у сабе, у сваім нацыанальным „я“; ен як бы замер у той ступені развіцця, у якой яго гісторыя застала на бяздарожу і такім ен астаўся на сотні год, да нашых дзен...

Гісторыя шла уперад, палітычныя формы нашаго жыцця мяняліся, а народ наш усе ня показваўся з сваей унутрэнай замкнутасці і так жыў, пакуль гэткая замкнутасць ня перэшла у цяжкі, доўгі гістарычны сон нацыанальнай нясвядомасці.

Шлі годы, дзесяткі, сотні год гэткаго яго сну нясвядомасці, перэплецянаго чорным здзекам над ім, крывавай барацьбой за яго нацыанальную душу, за яго народнасць, а ен усе спаў, бо быў адзінокі, і ня меў кіраўнікоу і абаронцау свайго духоўна—нацыанальнаго быту, каторыя прабудзілі-б яго са сна

нясвядомасці і увялі у паньства свету і пашаны свайго прыроднага чалавечага імяні. Сам жэ ен стаяу сіратою і яго уласныя сілы ня дараслі да моцы прабуджэння сябе. Аля усеж гэта быу духоуна-нацыанальны сон народнай нясвядомасці, а ня яго смерць. Жывы народ ня мог памерці у сваім індывидуальным нацыанальным „я“, бо гэта „я“ было яго жывялым інстынктам, каторы сам сабою выдзялае з самага факту быту народа.

ДОКУМЕНТА

Ня у меньшым сне, чы скарэй аблудзе, знаходзіліся і ішлі праз усе гістарычная прошлая нашы высшыя клясы грамадзянства. Адрокшыся ад сваей народнасці і прыняушы польскую мову і паверхоуны лоск польской культуры, яны праз увесь час чулі сябе чужымі польскай народнасці, бо у іх гаварыу уласны нацыанальны інстынкт, каторы ніякімі прывілеямі ня можна заглушыць. Залічаючы сябе да палякаў, усеж яны добра ведалі, што праудзівымі палякамі яны ня могуць быць, дзеля гэтаго называлі сябе, у адмешку ад першых, літоускімі палякамі, каторых гісторыя ніколі ня мела і каторых яны стварылі самі з сябе. Будучы сляпымі на факты гісторыі, на акружаючая іх жыццё таго народу, каторы карміу іх хлебам і давау ім усе, яны стварылі нейкая поупольская паньства у панстве Беларускім і слепа фанатычна яго падтрымвалі, высмейваючы родную мову, ваюючы з роднай народнасцію.

Дзіўным і няпанятным казауся наш край пры гэткуй рожнасці аднаго і також народу. Вось у якіх фарбах рысуецца абраз грамадзянскаго станавіща усяго нашага народу: тады як гаротны народ замкнуушыся у сабе снуу нясвядома ніць свайго нацыанальнаго быту, кляс вызшы акултваецца польшаманіею, катораю яны у часці заразілі і сярэдні кляс, так званую фальварковую і заспянкувую шляхту, тую самую шляхту, што праз усю гісторыю цягнулася за велікапанскімі хвастамі, стаяла за высокамагнацкімі крэсламі і па наказу гэтых жэ магнатаў, вархоліла на сэйміках, ня разумеючы часта хто яна і зашто вархоліць.

Характэрным у гісторыі палянізацыі нашага краю ест тоя, што нашы вызшыя грамадзянскія клясы, лічачы наш край Польшай, польскую мову і культуру паколькі яна магла наружна прывіцца да іх, вярта-

юць, толькі для сябе, як і тыя прывілеі, што надаваў ім польскі урад, і залічваючы гэту мову да „паньскай“, кося глядзяць на дробную шляхту, калі гэта заблудзіўшая авечка часамі хоць у „свята“ і „пра гасцей“ пратандуя на польскую мову, як на прыкмету належнасці сябе да „дэлікатнай“, „паньскай“ клясы.

Так шло да часу падзелу Польшы, калі наш край падпаў пад уласць Расейскага ураду.

Расейскі урад доўгі час па забранню нашага краю лічыў нас палякамі. Гэта тлумачыцца слабым развіццём этнаграфічна-фіналагічнай навукі у Расеі у той час з адной стараны і племенно-рожнасцю нашага народу у зраўнанню з вялікароскім—з другой. У першых дзесятках гадоў нашага забору Расейскі урад ня толькі ня адлічваў нас ад палякаў аля нават памагаў польскім і апалячаным беларускім групам правадзіць у жыццё іх палянізатарскую працу. Палянізаванне краю Беларускага у гэты час дашла да вызшага прадзелу. Ніколі у перад так ня панавала на Беларусі польска—іезуіцкая прасвета, як у час 10—40 гады. Гэта найлепей сведчыць, што палітыка Расейская ніколі ня кіравалася пры заборы нашага краю жаданням „освободіць угнетенных братьев от польскаго іга“, як то тлумачылі расейскія гісторыкі, а толькі імпералістычнымі мэтамі.

Гэтак дзеялася да часоў польскага паўстання у нашым краі 63 году, калі наша селянства ня толькі ня пашло за паўстаўшымі „панамі“, аля нават адняслася к паўстанню з няпрыхільнасцю.

Пасля гэтага Расейскі урад сцямянуўся, што наш цемны народ можа служыць для яго добрым матар'ялам у русыфікацыі і засілі як нашага краю, каторы ён усе яшчэ лічыў польскім, так і прытыкаючай да яго супраудзівай Польшы.

Ад гэтых часоў пачынаецца у нашым краі паліцэйска—русыфікатарская праца Расейскага ураду. Была паслані у наш край цэлая армія уселякіх чыноўнікаў, каторыя з помач'ю казацкіх нагаек мелі наш край „ісконі рускі“, як яны называлі, усеж чамусь перэрабляць на „рускі“. Беларускі народ, як гаворыцца, папаў із агня ды у полыма. Усе свае родная была задушана, забіта. Палякі называлі нашу мову „простаю“, расейцы ж называлі яе „нацыянальнай бібліятэка Беларусі“

польскай і русскай рэчы", забышы тоя, што наша мова пры Іване Грозным дала ім першая пісьменства і праблескі прасветы. Наша родная мова і народнасць былі для ужытку забароняны; уселякі наш друк душыся. Аля што найгорш, началася русыфікацыя нашых дзецей: быу сазданы па вядомых сыманарыях асобы тып чыноуніцтва прасвятовага, каторы стау самым верным вартауніком русыфікатарскіх ідэяў нашым краю. Адзін із слупоу, на которых трымаюся Расейскі царызм— „раздзеляй і властвуй“, на Беларусі звіу сабе самая моцная гняздо: ен дзяцей адной маткі Беларусі падзеліу на два варагіх сабе станы і казау праваслауным называцца— расейцамі, а каталікам— палякамі, натрауліваючы і уцковаючы адных на другіх.

Якая была праца на Беларусі русыфікатарская верных халаноу і прыслужнікау маскоуска-татарскіх тыраноу у кароне Расейскіх цароу усе добра помняць, бо сляды яе яшчэ падта свежы. Аля сухая прыгонная праца над нашым народам чыноунікоу і паліцэйскіх нічога ня ускурала— жывы народ беларускі астауся тым, кім ен быу многа сотак вякоу таму назад.

Такім тэмпам жыццье нашага краю шло да пачатку XX сталецця, калі наляцеушая агульная навалніца рэвалюцыйнаго руху у Расей зкрушыла і знясла много старых згнілых запорау і хваліяй прабуджэньня праянлася і па нашым краю

Народ наш, будучы доўгі час у паусне нацыянальнай нясвядомасці, ня адказвауся ад свайго уласнаго імяні, свайго духоунаго быту, хоць канкрэтна ня праюляу усяго гэтаго, живучы ім унутрэнна у сваім шэрым буднічым жыцці, касца, абычаю, мове. Тоя, што беларускі народ добра разумеу сваю нацыянальную асобнасць і інстынктам атдзельвау сябе ад другіх народау, хоць ен быу і нясвядомы свайго нацыянальнаго імяні, нас перэконвая яго цвердая пастаянная трымалосць „свайго“. Каліб маглі запытаць беларуса пад канец забору Расейі Польшы хто ен, то пачуліб цверды яго атказ, што ен „тутэйшы“; гэтка адказ можна толькі пачуць яд яго і цяпер. „Тутэйшы“, гэта значыць што ен ня паляк, ня расеяц, ня украінец, а сын сваіх родных палеу лясоу,

весак, мястэчак, сын таго народу, каторы гаворыць „простаі“, „тутэйшай“ мовай, сын усяго таго, што дало грунт яго псыхічнаму разумаваньню, на каторым яно узрасло.

Жывучы унутрэнна сваім нацыянальным жыццём, забышы пад дауленьням гістарычных фактарау свае нацыянальная імя, беларускі народ у гэтым нд перэстау быць самім сабою, народам з сваім гістарычным прошлым, з сваім уласным імяням.

IV.

Беларуская мова. Зразумелая, ясная. поуная пекнаты і хараства родная мова. А сколька пагарды і плеукоу яна на сабе вынясла ня толькі ад чужынцау аля нават і ад тых здрайцау і дэгенэратау беларускаго народу, каторых маткі саміх выгадавалі у гэтуі мові. І якіх толькі нападкау, якіх толькі плетак яна на сабе ня вынясла. Як ей толькі ня капалі і палянізатары і русыфікатары магілу, а яна усе жывая, усе па даунейшаму злучвая дзесяцімільенны беларускі народ.

Аля разгледзмо гэтыя нападкі і дадзімо атказ.

Найперш адмецім той важны штрэх, што з усіх нападаючых на нашу мову асоб, ніводная ня адважылася сказаць што беларускаго народу, як асобнаго славянскаго племені німа: альбо прызнаючы беларускі народ, альбо абходзячы гэта пытаньне моуча, яны адкідаюць ад беларускаго народу яго мову. Такое палажэньня само на сабе ужэ спрэчная, бо кожны ведае, што кожная племя, як асобны індывід, заусюды мая сваю уласную псыхафізычную структуру, каторая складаецца са састауных частак, у тым разі і з мовы. Мова ня ест штучным дадаткам чалавечай натуры, а тым фактарам, што бярэ свой пачаток із тых асноу чалавечаго быту, якія ускармілі яго дух і цела, прасцей кажучы—з самой прыроды.

Нам закідваюць, што мова наша ня ест асобнай ад другіх, а нарэча аднаго ітагож народу расейскаго, з дадаткам польскіх, слоу,—калі гэта кажэ расеяц, чы праудзівей сябер чы вораг са стану маскоускай арыентацыі,—і „стала польска мова, пжез часа гісто-

рыі зэпсута домешкем москеевскіх слув“,—калі тояж цвярдзіць асоба залічваючая сябе да лагера палякаў.

Ест яшчэ пагляд, што наша мова выфармавалася з моў украінскай, польскай і расейскай дзякуючы стыку гэтых трох народаў на нашуй тэрыторыі.

І на астатак ня прызнаюць нашай мовы дзеля таго, што у ей да скуль ня быдана паважаных турных твораў, іначай кажучы дзеля таго, што як-бы яна бедная духоўна.

ДОКУСФЕРА

Ось тыя довады, якія нам цвярдзяць праціўнікі беларускае мовы. Пад кірункам гэтых блудных поглядаў часта знаходзіліся шырыя патрыоты нашай старонкі, ня могшыя вясці барацьбы проціу працяглаго вякавога паходу на беларускую мову, як напрыклад Сыракомля, пачаўшы пісаць па беларуску.

Праціўнасць, памыльнасць і спрэчнасць гэтых блудных поглядаў больш як вачэвідная. У перш кідаецца у вочы, што два працівастаўныя народы па мове і культуры, як польскі і вялікароскі, залічваюць нас кожны да свае нацыі і аснову нашай мовы выводзяць з сваей. Праўда, шыра вучоны вялікарос, чы паляк гэтаго ня скажэ, аля гэта ня мяшае ворагам муціць воду сярод мала свядомае масы.

Паказаная спрэчнасць тлумачыць нам, што карань нашай мовы ня вялікароскі і ня польскі а самааснаўны, бо у глыбі гісторыі наша мова спатыкаецца ўжэ тады у пісьменнасці, як польская, а найбольш вялікарускай пісьменнасці пачыналі толькі жыць. Што наша мова, як славянская, мае сходнасць з другімі мовамі нацыі славянскаго выхаду, то з гэтаго яшчэ ня трэба рабіць вываду, што яна узятая ад польскай чы вялікарускай, бо тады гэтак сама можна былоб цвярдзіць аб усіх славянскіх мовах, што кожная з іх уфармавалася з другой, а ня развівалася асобна, на падставе законаў быту нацыі.

Ня мая ніякаго перэканаучаго змыслу і пагляд, што наша мова зфармавалася з польскай, вялікарускай і украінскай.

Штоб якая небудзь мова мела сфармавацца з другіх моў, чаго трэба сказаць ніколі у гісторыі ня было, яна ня павінна мець у сабе самой ніякай

асновы, т. е. мовы, каторай бы даны народ карыстау у пачатку, як нязалежнай ад тых моу, з каторых пад дауленьням гістарычных фактарау мелабы сфармавацца штучная мова. З нашай мовай у яе гісторыі зусім ня так. Дауленьня гістарычных фактарау, як то палянiзацыя і русыфікацыя у палiтычна-грамадзянскім жыццi прышло да нас тады, калi мы ужо мелi ня толькi развiтую уласную мову, аля ў сваю культуру і цывiлiзацыю, стаяюшых у той час выжэй ад суседнiх народау...

Перэконзаць у тым, што наша мова мая сваю нацыянальную і самабытную iндывiдуальнасць арганiчна злучаную з бытам нашага народу, гэта значыць ламацца у адкрытыя дзверы, і толькi дзякуючы страшэннаму нашаму бяздолю, гэта рабiць прыходзiцца.

Яшчэ пытаньня: чаму наша мова ня багата лiтэратурау і духоуным зместам. Адказ на гэта просты: кожная мова расце духоуна пастолькi, паколькi iдзе у перад духоуны поступ данае нацыi. Кожная мова цесна, арганiчна злучана з эвалюцыяй прыроднай творчасцi народу і у гэтым яна заусюды раздзеляя долю гэтага народу. Звертаючыся да беларускай мовы, мы бачым, што яна падзеляя у ваусем долю беларускага народу. Беларуская мова захавалася у масах гарогнага народу у той эры развiцця, у каторуй гэты народ сотнi год таму назад астанавiўся у сваім духоуным поступе, будучы здражаным сваею iнтэлігэнцыяй. Ад таго часу народ духоуна ня развiваўся, ня рос, ня магла развiвацца, расцi і мова. Народ беларускi, як цэльная нацыя, ня змянiўшы аснауных законау свайго быту ня мог памерцi, ня магла змянiцца у другую і памерцi яго і мова. Яна раздзеляя долю беларускага народу да часу уваваскрашэння яго, калi і яна прыбраная у светлую апратку займе пачотная мейсца у сямi славянскiх моу. У аснове сваей наша мова мая столькi чароунай прастаты і хараства, што ня пройдзе і колькi дзесяткау год, як яна ня толькi зраунаецца з другiмi цывiлiзаванымi мовамi, аля пакажа і тую мiстычную глыбь беларускага народу, якая да сюль ня зразумела у Мiцкевічу і Дастаеўскiм.

Заканчваючы мусім дабавіць, што мова-гэта той цэмэнт, каторы спайвае народ і дае яму моц быту, і што бяздоля беларуса у ва многум залежала ад асірацелай іх мовы.

V.

Кіньмо яшчэ беглы узгляд на адну нацыянальную асобнасць беларуса, гэта яго абычай, як праяву духоунай творчасці.

Абычай беларуса ва многум рожніца ад абычаю народаў сумежных нашай. Заховаючы у глыбі сябе поуны паэзіі містыцызм, каторы ест няадлучнай патрэбай быту беларуса, патрэбай рэалізавання абстрактных праяваў прыроды у звязі з уласным пачуццём і псыхікаю, у наружы—повяч прастаты і наіўнасці і бадай зразумелы толькі для таго, хто добра ведае душу беларуса. Толькі у абычаі беларуса так ярка-індывідуальна выліваецца вечная шуканьня кону, як няспазнанай няадгаданай сілы быту. Прадвечнасць таемнага і прастата будзеншчыны, два рожныя шляхі, у абычаі беларуса сходзяцца у адзін, каторы яго вядзе то на магілкі з глыбокім сумам сирауліць дзяды, то на вяселья у смеху снуць радасць быту.

Абычай беларуса-гэта культ яго нацыянальнай душы вязанка яго чыстай народнай паэзіі, вечны пацяг, у щэрых будняг гаротнаго жыцця, у край ня адкрытаго... Гэта ня адно спадак па яго пращурах: гэта канкрэтны выплыў з быту беларуса; ен вытвараецца і расце з творчасцю і ростам душы беларуса, аля у аснове сваей ен ня зменны-гэта усеж тоя містычная служэньня кону,

Абычай беларуса, як духоуная творчасць яго, у большай частца выліваецца у касца і песні, як патрэбе маралі і характава. Касца і песня беларуса-гэта крытэрыум яго духоунаго быту, гэта яго псыхічна пачуццёвы воблік. Гаворачы а касца і песні беларуса, мы ня памылімся калі скажэм, што гэта ест шлях гістарычных перажываньяў беларускай нацыі, што гэта ест няпісаная гісторыя беларускаго народу.

Ня маючы адгалоску свайго жыцця у творчасці, прыбранаго у літэратурныя формы, зверху ад свае інтэлігэнцыі, народ стварыў гэта сабе сам бяручы матэрыял з жыцця.

ял з цаліны свайго быту: творучы, ен дау такую шырую і праудападобную да атбіткау свайго жыцця творчасць, што разглядаючы каску і песню беларуса захватвая падзіу, як народ неук, народ сірата забыты у паньстве свету і культуры, мог так праудзіва заглубіцца у кожную рысу свайго духоўнаго зместу. І каліб мы маглі сабраць усю гую мараль, якая разсеяна па казкам беларуса, усе тоя пачуцце, каторым дарпуняна яго песня,—то перад намі вырысаваўся аблік чалавека з аграмадным багаццем здароваго змыслу і глыбіною найхарашэйшаго пачуцця, аля і столькіж бяздолны, і столькіж гаротны.

Абычай беларуса, выліваючыся у духоўнай творчасці яго, лепш як што рысуець рэльефна самабытнасць і індывідуальнасць народу.

VI

У кароткіх і агуловых рысах мы праглядзелі найважнейшыя з кардынальных асобнасцей беларускай нацыі, каторыя даюць ей права іці у гісторыі уласным шляхам, ня будучы нічым прыслугачом. Гаварыць аб тым, што беларуская нацыя—гэта жывая нацыя маючая свае гістарычна—уласнае імя, гэта сярод бела дня засвечваць каганец; а усеж у нашым страшным бяздоллі і гэта рабіць прыходзіцца, бо, к вялікуй крыудзе здароваго змыслу, ест янэ такія людзі і, што найбольш баліць, ня сярод варагоу, а сярод сваіх сяброу і братоу, каторыя усе янэ бачаць нас адарваным кавалкам, зблудзішым тулачом.

Прагаварыць да чуцця і розуму гэтакіх людзей, а такжэ да тых братоу, што атрымашы свет навукі спяць у лені альбо блудзяць у паньстве хімарычных ідэй—ось мэта маея працы.

Калі хоць аднаго з іх мне удасца прабудзіць да вялікаго гарачаго каханьня к забытаму абяздоляннаму краю, пазваць да працы шырай на нацыянальнай ральлі дзеля свету, дзеля лепшай будучыны гаротных братоу,—я буду шчаслівы з зроблянаго.

VII.

Цяпер мы разгледзмо пытаньне аб тым, што мы разумеем пад нацыяй і пад той злучнасцю, каторая ест фундамантам існаваньня кожнай нацыі.

Нацыя—гэта сбор (сінтэз) праяу быту групы аднародных асоб, творучы з сябе так званую душу народа, которая у цэлым ест самабытная жывела, маючая свае нязменныя законы быту асноўанныя на цвердуй падставе натуры. Законы гэтыя—мова, абычай, а адчасці гістарычная прошлая і вера данаго народу; натура—краябраз, клімат і у некаторой часці даўпачыня суседніх народау. Першая выцякая з другога і творыць цэльнасць быту народу ня залежна ад яго волі. Гэта цэльнасць быту і ест вядомым нацыянальным інстынктам, каторы кіруа жыццём нацыі.

Інстынкт нацыянальны, гэта той магучы звязак нацыі, што застауляа кожнаго чалавека з няуясненай сілай цягнуцца да „свайго“, да таго „свайго“, з каторым ен звязаны нявідсмымі ніжамі нацыянальнаго інстынкту.

Няма на свеце ня воднаго, нармальнаго у праяве быту, чалавека, каторы б будзь то свядома, чы ня свядома ня меу бы у сабе нацыянальнаго інстынкту, у глыбі сябе скрытаго пацягу да усяго уласнаго, на канве катораго узорам снуецца яго духоуна-целесны быт, пад навалай катораго узрос яго чалавечы воблік.

У людзей мала свядомых нацыянальны інстынкт, чылі пацяг да свайго уласнаго, роднаго, выліваецца у ня залежном ад волі групавані там, гдзе ест гэта „свае“, „родная“, прасцей кажучы, нейкая сіла унутрэнная (нацыянальны інстынкт) связвая яго з усім тым, гдзе ен радзіўся, узрос, гдзе жывуць яму падобныя па духу і целе, мову каторых ен добра разумеа, каторае научыла яго маці; гдзе ен чуа, што усе яго добра адчувая ня толькі словамі аля нават самой спольнасцю быту, гдзе да кожнаго акружаючаго яго абраза ідуць з яго сэрца і душы нявідомыя ніці і спайваць яго з імі мацней жалезных ланцугоу. Для людзей жэ свядомых, нацыянальны інстынкт выражаецца у азмысланнем безпрадзельным каханьні гэтаго „свайго“; у патрэб, выцякаючай з чуцьця і разумаваньня, прашы для щасця і славы гэтаго „свайго“, т. е. у праудзівам вышшум патрыатызме. Як у свядомага, так і нясвядомага чалавека усе гэта выцякая ня залежна ад волі іх і разумаваньня, з самага факту быту. © ДУ «Нацыянальная бібліятэка Беларусі»

З Вылажанаго можна зрабіць той вывад, што нацыянальнасць — гэта натура быту народау, зусім незалежная ад іх волі і разумавання.

Нацыя, маючая пад сабою нязменны грунт, а каторум гаварылася выжэй, пакуль гэты грунт ня змяніўся, ня можа перэрабіцца у другую хоць то сама, чы хоць то каб хто над гэтым працаваў чужы, — змяніць свой воблік, чы вымерці.

Грунт гэты цесна звязаны з жыццём **ДОКУМЕНТАРА** наго „я“ народу: змяніся ен у тым чы іншым кірунку, у гэтым кірунку зменіцца і гэта „я“. Часамі калі зменнасці грунту нацыі загражаеца ня з естэства прыроды, а з выпадковых уплываў, як то загарнення у няволю адной нацыі другой, то гэта параджая барацьбу за захавання першаасноу яго.

Такім парадкам, як атдзельная асоба, так і цэлы народ будзь то свядома чы ня свядома жывуць тым нацыянальным жыццём, якая чарпаецца з атачаючай іх прыроды з адной стараны і з тых асноу-фізычнай сваей арганізацыі, каторыя паложаны у начала іх племяні — з другой. Ды іначай і быць ня можа: як кожная часціна прыроды мае свае уласныя законы быту, так сама мае гэтыя законы і чалавек. Найглаўнейшым з гэтых законаў і ест закон нацыянальнага жыцця. Нацыянальная жыцце, гэта жыцце маючая для роста духа чалавечаго праудзіваю дарогу естэства, каторая адна толькі можа давясці яго да шыту найвышшаго развіцця, даць яму для гэтаго развіцця здаровую патрэбную страву. Па за гэтай дарогай развіцця чалавечы дух, як і усе ня у нармальнасці, вырасце калекам. Падводзячы вывад вылажанаму, паставім пытаньня: якая карысць жыць чалавеку нацыянальным жыццём свядома, з перэканання і жыць будучы нясвядомым свайго нацыянальнага „я“. У першым — гэта пладаторчасць прыносячая багаты урадкай свету і культуры на роднай ніве, баронячая першаасновы свайго індывідуальнаго „я“ ад шкодных уплываў, у другом — замкнутая скрынка, ключ ад каторай страчаны, поуна багацця, ад каторай німа нікому карысці; жыцце нахільная да шкодных уплываў, — да умаленьня і поунаго знічтажэння сваіх духоуных багаццяў.

Патрэбнасць нацыянальна — свядомаго жыцця ня толькі ест патрэбнасцю выцякаючаю з факту самога быту чалавечаго, т. е. патрэбнасцю выцякаючаю з законау прыроды, аля каб гэты быт быу дастойны свайго чалавечаго імяні, мусіць быць і патрэбнасцю выцякаючаю з здороваго легічнаго разумавання, — бо толькі народ свядомы сваей душы, свайго нацыянальнаго „я“, свайго народнаго імяні становіцца раўнапраўным сябруком у сям’і народау свету. Народ жэ ня свядомы сябе, ня дбаючы аб павышэнні свайго

духоунаго „я“, такі народ у большых разях ідзе на поваду у другіх народаў як нявольнік і часта становіцца крывавай арэнай змаганьняў другіх народаў за яго нацыянальную вопратку-яго землю, за яго працу. Гэткі народ, будучы слугою другіх, ня толькі нічога ня дае у усесветную скарбніцу культуры, аля нават дбаючы сваім потам і крывей для славы сваіх улада-роў з адной стараны, у той жэ час працаваў над сваім знічтаньнем нацыянальным, чы скарэй духоўным—з другой. Свядомасць свайго краю, усяго свайго роднаго, свядомасць поступу свайго нацыянальнага „я“, гэта найважнейшая патрэба усяго народу, гэта той штодзённы яго духоўны хлеб, без каторага ен, як народ, дастойна жыць ня можа. Такая свядомасць вядзе к свету і дабрабыту народу ня у крывуду для другіх народаў. Усе вялікія людзі, усіх народаў і усіх часоў, у сваім жыцці кіраваліся адной нязменнай засадай нацыянальнай свядомасці—гэта праца над ростам паступовым нацыянальнай душы свайго народу, абвешчана каханьнем да усяго роднаго.

VIII.

Далей разгледзьце як цесна звязана патрэбнасць нацыянальнага жыцця з патрэбнасцю палітычнага самаадзначэння.

Як мы бачылі, для нармальна-паступовага развіцця свайго духа, чалавек канечне мусіць жыць нацыянальным жыццём. Штоб уясніць як няадлучна ідзе нацыянальнае жыццё з жыццём палітычным, звярнемо увагу на кардынальнае стараны гэтаго жыцця.

У перш асвета: праудзівая асвета, вядучая чалавека да вышшых ідэалаў, каб яна была карыснай для яго, мусіць быць праводжана ў роднай мове, быць зусім ад нікога нязалежнай і вольнай і мець варункі эканамічнага існавання. Як першая, так другое і трэцяе усецэла залежыць ад таго парадку самаўладарства, які устаноўлены ў данаго народу. Калі народ свядомы сябе і ад нікога нязалежны, то і яго асвета ня будзе слугою пануючых над народамі, памагаючаю як спосаб, закабаленню народа, а будзе ясным шляхам да прауды і хараства.

Далей: паступовы рост народу ў сторону культуры і цывілізацыі ў дзевяці дзесятых сябе залежыць ад эканамічнага багацця і сацыяльных парадкаў

даного народу. І камуж ня вядома, што як эканамічныя багацьця, так і карыстныя для народу сацыяльныя парадкі даны народ, як нацыя, зможа здабываць і устаўляць толькі тады, калі ен уладарствую сам сабою, будучы свядомым сябе, ня залежна ад другіх народаў, Пад якою культурнаю апекаю народ-бы ня быў, аля калі гэта апека будзе чужою, то яна ніколі ня дае яму карысці і у канцы канцоў прывядзе яго да поўнаго упадку.

Прыведзяных двух прымераў досць, каб ясна бачыць, што нацыянальная жыцьце цесна злучана з жыцьцем палітычным у яго самастойнай і незалежнай форме.

Кінуты дэмакратыей у час гэтай крывавай вайны лозунг самаадзначэньня кожнаго народу, больш як калі патрэбны цяпер для правядзеньня яго у жыцьце. Гісторыя добра наўчыла народы, што большая частка войн вядзецца і вялася за насільнае прылучэньня пад свае уладарства адным народам другога — з адной стараны і што народ, насільна прылучыўшы пад свае уладарства слабшы народ гэтым самым капае сабе магіль, бо уселякі народ можа развівацца у кірунку к добрабыту толькі тады, калі ен зложаны з аднародных гарманійных элемэнтаў, а уселякая спрэчнасьць рана ці поздна даведзе яго да поўнаго развалу, чаго гісторыя ня раз вучыла і што мы цяпер бачымо з Расеяй. Ды і насільнае прылучэньня адным народам другога ня апраўдвае сваей важнейшай мэты — эканамічнаго збагачэньня, бо да сюль мы бачылі, што народ, насільна прылучыўшы пад свае уладарства другі народ, вялікую частку сваіх сіл траціць на тоя, каб утрымаць сілай загорнутыя пад сваю уласць народы у пакоры, каторыя ніколі ня перэстаюць рвацца к волі, к самаадзначэньню.

Самаадзначэньня кожнаго народу ня толькі карысна для яго аднаго, бо вядзе яго па праудзівай дарозе цывілізацыі, культуры і дабрабыту усяго чалавечтва, аля такжэ карысна і для усіх народаў, бо сваім жыцьцем — ня чынячы ніякіх прашкод на дарозе росту чалавечаго духа, здабыцьця эканамічных багацьцяў і паляпшэньня сацыяльных варункаў жыцьця — прыбліжая у сваей частца усе чалавечтва да вялікіх ідэалаў волі, брацтва, каханьня.

IX.

Для нас, беларусаў, патрэбнасьць нацыянальнаго жыцьця і самаадзначэньня народу — гэта патрэбнасьць усяго нашаго быту.

Ня адзін народ ня стаіць на таком страшном бяздарожі і нацыянальна-духоунаго жыцця і палітычнаго бязправа як мы беларусы. Сотні год наш увесь бяздольны народ бяз свету, бяз свайго чалавечаго імяні бродзіць у цемры нацыянальнай нясвядомасці, а дзеля гэтаго служыць толькі афярай здэку і пагарды.

Ня будучы свядомым свайго нацыянальнаго імяні, ня карыстаючы з сваіх творчых дароу натуры у святле уласнай сваей душы, ен ня можа выйці на дарогу праудзіваго поступу да культуры, ня можа іці у поруч з другімі нацыямі да агулова чалавечых ідэалау, а стаіць адзінокі, сіратлівы, адгарожаны кітайскаю сцяною ад цывілізацыі, ня магучы даць тых вялікіх скарбоу духа, якія носіць у сабе.

Праз чужую мову, культуру, праз чужую народнасць ня адзін народ ня можа прыці да агулова чалавечых ідэалау раунапрауным сябрам; калі ен страціць сваю мову, народнасць, сваю нацыянальную душу і пойдзе па дарозе культуры, то памінаючы тоя, што у даным разе ен будзе толькі простым слугою таго, пад чым імянем ен будзе іці,— ен прыдзе ня к культуры а к сваей нацыянальнай смерці, якая выльецца у цяжкі вяковы летаргічны сон.

Асвета і культура у нашай мове, у духу нашай нацыі і нашай народнасці для нас цяпер патрэбны як ніколі. Яны дадуць нам можнасць падняцца з той вяковай пропасці, у каторуй знаходзіцца наш народ да сюль; яны з беларуса-пакорнаго слугі усіх, зробіяц раунапраунаго грамадзяніна, бяз памылак магучаго кавача свае шасця, сваю долю; яны уваскрэсяць яго да творчай гасударственнай працы пад уласным нацыянальным сцягам; яны заставяць другія народы павяжаць імя беларуса, а ня глядзец на яго як на нешта мёртвае, часамі з усмешкай...

Дзесяцімільённы беларускі народ працаунічы, што снуець сваю долю па убогіх весках і мястечках, доугія годы чакая свету праудзіваго у цемры сваей нясвядомасці, стогне і мучыцца пад навалам яе атдаючы свой розум, чуцьце у карысць чужынцам, і, цяпер, у час нябывалай ломкі і крызысу паньствау і народау, ен пачці стаіць забыты на разстаі бяздарож'я, гадаючы якія новыя ланцугі прынесе яму заутрашні

дзень. Цяпер як ніколі павінны прыці да яго лепшыя сыны, каторых ен ускарміу, узрасціу і дау можнасць у свеце разпознаваць харавство і цемру, прауду і крыуду;—павінны прыці правадырамі і павясці свой народ да нацыанальнага самаадзначэння.

Найцяжэйшы час перажывая цяперь беларускі народ. Крывавымі слязмі ен піша цяпер сваю гісторыю, стаючы над зруйнаванай сваей будучыняй.

Толькі цяпер, у час смерці і васкрашэння, каб наш народ ізноу ня астауся на доугія гады нявольнікам і афярой здзеку, мы павінны разбудзіць яго со сну нясвядомасці да разумнага нацыанальнага быту, будовы сваей бацькашчыны на падставе нашай народнасці і жадань народа. Пакуль наш народ ня будзе разбуджаным са сну нацыанальнай нясвядомасці, пакуль ен ня станя зусім свядомым свайго „я“, свайго уласнога імяні, пашаны сваей чалавечай гордасці, пакуль яго розум і дух ня стануць на моцнай нацыанальнай падставе, ня дасягнуць мэты развіцця, і, пакуль будзе усе яшчэ пагарджаным слугою другіх, мы, святлейшыя яго дзеці, павінны працаваць і працаваць ня пакладаючы рук, бо калі будуць ізноу надзеты на народ кандалы нясвядомасці і нацыанальнай смерці, то віною гэтаму будзем мы і праклены гісторыі падуць на нас.

Да працы нас павінна заахвочваць і гнаць разумаваньня наша, што щасця нашага народу—гэта щасця усіх нас, а праудзівая щасця ест толькі там, где ест свет, культура, воля. Усеж гэта можна толькі здабыць на ніве грамадзянства свядомага сябе, свайго нацыанальнага імяні.

Пры усем гэтым мы павінны памятаць, што разбудзіць народ да нацыанальнай свядомасці, гэта ня значыць стварыць нейкую ідэю уваскрашэння уміраючай нацыі і даць яе народу як нешта новая, гэта—асвяціць толькі святлом нашага знаньня дарогу блудзячаму у цемры гістарычнага бяздарож'я народу беларускага, падзеліцца з ім, у імя справядлівасці, сваім знаньнем; натуралізаваць скрытыя у глыбі народа жаданьня у канкрэтныя формы, да каторых ен рана ці позна мусіць прыці сам.

Збудзіць беларускі народ, гэта значыць праявіць яго нацыянальную душу, яго нацыянальная „я“ да творчага свядомага самабыту на карысць вялікім ідэалам чалавецтва, даць ім можнасць карыстаць з скрытых багаццяў беларускай натуры.

Збудзіць беларуса да культурна-нацыянальнага жыцця, гэта значыць пачаць для яго новую эру гісторыі, эру ня сну, здзеку, пагарды. адарванасці ад светлага, а-вялікага грамадзянскага быту, мэтай каторага павінны быць шырая злучнасць усіх народаў, абвенчанная праудзіва чалавечым каханьням.

Мы павінны помніць, што жывы народ, маючы пад сабою нязменнымі асновы свайго нацыянальнага быту, ня памрэ, а рана ці позна адродзіцца і сам аднайдзе свае імя.

Ня памрэ і беларускі народ.

Сотні год ен знаходзіўся у паусне нясвядомасці, а усеж ен жывая нацыя, маючай свой уласны быт.

Рана ці позна наш народ прабудзіцца з нацыянальнага сну, аля які страшны суд зробіць над намі гісторыя, якім шчэрным імем яна нас заклеіць, калі мы ня прыложым цяпер працы да прабуджэння нашага народу, да вываду яго з цемры нясвядомасці к свету,—з гэтай пятай яго нядолі. А б усім гэтым нам сведчаць гісторыі нацыянальнага прабуджэння другіх народаў.

Просты змысл нашага розуму, простая рахуба здаровых разумаваньняў кажуць нам, каб мы, усе тыя хто свядом свайг „я“, хто жыве ня толькі для сябе, аля і для краі. для каго „народ“ „бацькаўшына“ ня пустыя словы, а зык ідучы з уласнага быту,—каб усе гэтыя ня былі бязвалоднымі сведкамі у гэты крываваы час разру і і нядолі. сведкамі гора свайго народу; ня глядзелі моуча як сочыцца кроу з ран бацькаўшыны, а былі шырымі работнікамі на роднай ніве, праудзівымі дзецьмі свайго бацька народу, гатовымі прынясці яму у афяру і розум, і душу, і нават, у патрэбе, жыцце.

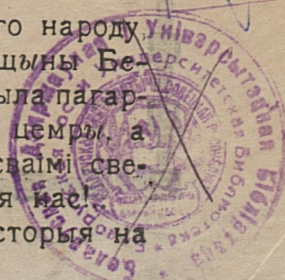
Працаваць над прабуджэннем свайго народу, працаваць над адбудовай вольнай бацькаўшыны Беларусі, працаваць у карысць каб яна ня была пагардай другіх, а мы ня нявольнікамі сваей цемры, а роўнымі сябрамі другім народам, вялікімі сваімі светаі і культурай-якая гэта вялікая доля для нас!

Як мы павіны быць горды тым, што гісторыя на нас ускладая гэту вялікую і святую працу.

ДОКУМЕНТАР

23459

Дзяржаўная
бібліятэка Рэспублікі Беларусь
імя В. І. Леніна

Друкаваць пазволяна

Geheime Feldpolizei Sluck Tgb. № 208

ДОКУСФЕРА

Цана 80 кап.

ДОКУСФЕРА

© 10

Бел. 2005

В0000000222742

ДОКУСФЕРА